

Pieter Weijen (tweede van links) met Ruben Mazurel, Frank Ruijs en Dominique Pongers, respectievelijk vuurmeester, 'alleskunner' en meubelmaker. 'Dankzij dit geweldige team kon Zwarthout groeien.'
> 'In Zweden zag ik een prachtig shingles-dak. Eenmaal terug hebben we zelf shingles gemaakt van Accoya-hout. Deze manier van branden heet Marugame.'

“MET DE ZON
EROP LIJKT DIT
HOUT ZILVER,
BIJ SCHEMER IS HET
DIEP, DIEP ZWART”

Als kind mocht Pieter Weijnen graag fikke stoken en als architect gaf hij menig huis een open haard. Dus toen hij in aanraking kwam met Shou Sugi Ban, een Japanse techniek om hout zwart te blakeren, was hij verkocht.

fotografie ERNIE ENKELAAR | tekst EVELINE STOEL

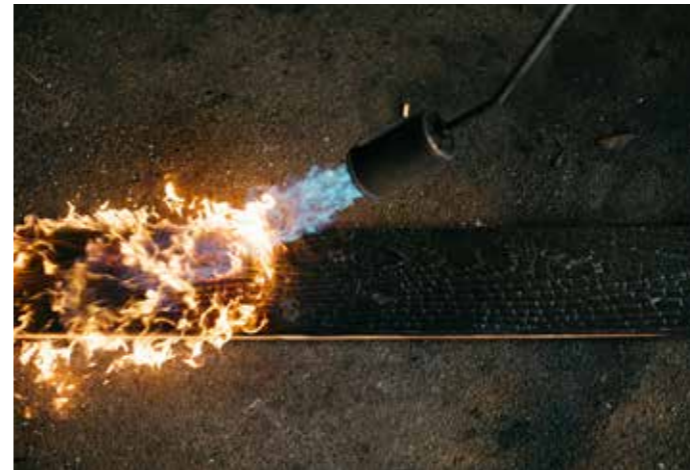
Kijk mee in de werkplaats
van een bijzondere
ambachtsman of -vrouw

PORTRETT

ZWART-HOUT

DE EIGENAAR
makers Pieter Weijnen en zijn elfkoppige team *werkplaats* de stallen (700 en 150 m²) en schaapskooi (70 m²), van een voormalige boerderij in Leersum, waarin onder meer een oven, houtbewerkingsatelier en showroom zijn gevestigd. Plus 3 ha terrein *online* zwarthout.com *technieken* Shou Sugi Ban, een Japanse techniek om planken zwart te blakeren *favoriete gereedschap* vuur

^ 'Sommige werkstukken passen niet in de oven en branden we met de hand. Zo werken we nu aan vijf meter lange balken voor een Frans kasteel.'
 > Verzameld werk in de showroom.
 << De bio-verwarmingketel wordt gestookt op snoeihout uit omliggende bossen.

het verbrandingsproces afkeek van een timmerman. Later, toen hij zijn eigen, energie-neutrale huis op Amsterdam IJburg bouwde, ging hij er zelf mee experimenteren. 'Op de bouwplaats zette ik steeds drie planken als een koker tegen elkaar en daarin stookte ik een vuurtje. Het rookte enorm – de burens waren niet blij – maar het lukte.' Hij bekleedde zijn gevel met het zwarte hout en haalde er talloze kranten en tijdschriften mee. 'Het was duurzaam én mooi', verklaart Pieter, 'dat was destijds vrij uniek. Ik woon er nog steeds; het is het beste huis dat ik ooit heb gebouwd.' Maar hij betaalde er een hoge prijs voor: Pieter viel van een steiger en liep hersenletsel op, waarna er een maximum zat aan wat hij mentaal aankon. 'Als architect moet je van A tot Z bij meerdere projecten tegelijk betrokken zijn, maar dat ging niet meer. Wat niet ter zake deed, ging langs me heen en zodra een gesprek moeilijk of interessant werd, kreeg ik een steekpijn in mijn hoofd. Het kantelpunt kwam toen ik aan de TU Delft een lezing over duurzaamheid moest houden voor tweehonderd studenten. Ik opende mijn computer en kreeg een black-out. Pas toen besepte ik: deze carrière is voorbij.' Achteraf noemt hij zijn ongeluk een *blessing in disguise*, want het betekende ook het begin van een nieuwe carrière. 'Een collega-architect vroeg

“IK WORD NOG STEEDS BLIJ ALS ER EEN PLANK DE OVEN UIT ROLT”

> Meubelmaker Dominic werkt aan een vitrinekast met afgeronde hoeken voor een calvados-merk uit Normandië.

d

Doordeeweeks rijdt Pieter Weijnen iedere ochtend in zijn knaloranje elektrische auto van Amsterdam naar Leersum, een dorp op de Utrechtse Heuvelrug. Een rit van een uur, maar dat deert hem niet. 'Ik rijd naar het bos toe, dat is een fijn vooruitzicht. En eenmaal daar ben ik helemaal in mijn element.' Daar, dat is zijn bedrijf Zwarthout, gevestigd in de stallen en bijgebouwen van een voormalige boerderij. Waar ooit varkens in het hooi stonden, worden nu houten planken zodanig verbrand dat ze zwart blakeren zonder hun kracht te verliezen. En waar ooit koeien werden gemolken, werkt nu een jonge meubelmaker aan een vitrinekast met afgeronde hoeken, voor een calvados-merk uit Normandië. 'Een ongelofelijk ingewikkelde klus', zegt Pieter terwijl hij een rondleiding geeft, 'maar een perfecte showcase voor ons ambacht.' Dat ambacht heet Shou Sugi Ban, ook wel Yakisugi genoemd, en komt oorspronkelijk uit Japan. Pieter ontdekte het in 2008 op de Biënnale van Venetië, waar hij in contact kwam met architect Terunobu Fujimori, die het regelmatig toepast in zijn werk. 'In Japan wordt deze techniek al eeuwenlang overgedragen van vader op zoon', vertelt Pieter. 'Na schroeiing heeft het hout een brandvertragende koollaag en is het beschermd tegen ongedierte en schimmels. Ook hoeft het niet meer te schilderen. Al moet ik toegeven dat ik in eerste instantie vooral viel voor de schoonheid ervan.'

SPELEN MET VUUR

Toen hij Shou Sugi Ban ontdekte, was Pieter nog architect, met drie partners en dertig man personeel. Gebiologeerd door het zwarte hout toog hij naar Naoshima, een Japans eiland vol kunst en zwarte huizen, waar hij

< Tegen de boerderijmuur staan plankjes die een verwerkingstest ondergaan, om te zien welke invloed de weersomstandigheden hebben op de verschillende brandingstechnieken.
 << De vroegere melkput is nu de meubelwerkplaats.

“VUUR IS OER-SYMBOLISCH VOOR 'S AVONDS BIJ HET KAMPVUUR ZITTEN, NATUUR EN VAKMANSCHAP”

of ik ook voor hem zwarte planken wilde maken. Daarna kreeg ik weer een verzoek en uiteindelijk moest ik een oven bouwen om grotere hoeveelheden hout te kunnen verwerken. Loskomen van de architectuur was moeilijk, maar uiteindelijk ook bevrijdend. Als kind mocht ik graag een fikkie stoken en als architect gaf ik huizen als het even kon een open haard. Nu mag ik elke dag met vuur spelen. Ik word nog steeds blij als er een plank de oven uit rolt.’

DE AFDRUK VAN DE TIJD

Trots laat Pieter de oven zien: een enorm gevaarte waar via een rolband hout uit Nederland, Nieuw-Zeeland en Afrika doorheen wordt geleid. Het is de derde versie, gemaakt van industrieel staal, nadat eerdere exemplaren niet bestand bleken te zijn tegen de hitte, die soms 1600 graden haalt. ‘De houtsoort, de temperatuur, de nerfstructuur: alles heeft invloed op het craquelé’, legt Pieter uit. ‘Vervolgens gaan de elementen een rol spelen: wat doen regen en hagel met het hout? Dat testen en bestuderen we. Japanners houden van wabi sabi, de afdruk van de tijd. Nederlanders willen alles juist mooi houden en daarom gebruiken we zwaardere houtsoorten en geven wij sommige varianten een hars- of olielaag. Zelf vind ik de koollaag

onbehandeld het mooist. Met zon erop lijkt het zilver, bij schemer en regen is het diep, diep zwart.’ De showroom, een modern glazen huisje in een monumentale schaapskooi, vormt een scherp contrast met de voormalige stallen, waaraan weinig werd veranderd. Omringd door beton en baksteen werken hier elf werknemers, die naast gevelbekleding ook keukendeurtjes en interieurplanken maken. Pieter: ‘Deze plek past goed bij het product. Vuur is oer. Het symboliseert ’s avonds bij het kampvuur zitten, natuur, vakmanschap. Bijkomend voordeel is dat hiernaast een landgoed ligt. Wij snoeien de bomen van de baron en gebruiken het hout om onze verwarming te stoken.’

POSITIEVE VOETAFDRUK

Als architect interesseerde Pieter zich al vroeg voor duurzaamheid, maar met Zwarthout kan hij voor zijn gevoel pas echt impact hebben. ‘Omdat ik dagelijks maar een paar uur kan werken, laat ik veel over aan de mensen die hier werken – van levenskunstenaars tot studenten. Wij hebben een gedeelde missie: onze CO₂-voetafdruk niet alleen compenseren, maar positief maken door twee keer zoveel bomen te planten als we gebruiken. Dat spreekt ook klanten aan; tijdens onze jaarlijkse plant-dag zijn laatst mensen helemaal uit Maastricht gekomen om het hout van hun huis opnieuw aan te planten.’ Het zwartgeblakerde hout van Pieter is inmiddels onder meer te vinden op de gevels van een designmeubelwinkel in Parijs en een whisky-distilleerderij in Denemarken, en in particuliere huizen door heel Europa. ‘Momenteel werken we aan partijen hout voor een bar in Irak en voor een hotel uit Dubai’, zegt hij enigszins verwonderd. ‘Die worden in een boerderijtje in Leersum gemaakt; dat is toch ongelooflijk? Het klinkt bijna als een sprookje.’

v De lichtste variant van Zwarthout-planken: Sakaide. Deze planken van Douglas-hout worden gebrand, geborsteld en tenslotte ingewreven met Tung-olie, die een diepe en warme glans geeft. Een bewerking die vooral geschikt is voor interieurs.

Zwarthout verwerkt circa 15.000 m² hout per jaar, zo’n drie voetbalvelden. Pieter: ‘Op de achtergrond zie je Daelan, een werkstudent die voor zijn afstudeerproject research bij ons deed. Hij ontwierp een energieleverende oven waarmee we onze panden verwarmen.’